

11. 2. 2016

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rodičovská odpovědnost ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu

Rodičovská odpovědnost je jednou ze stěžejních atributů institutu rodičovství. Institutu, který přináší radost, ale i starost. Jak je vnímána v současné době Ústavním soudem? Kdy ještě rodiče vykonávají péči o dítě řádně, a kdy ji už naopak zanedbávají? A konečně, jak tenká hranice je mezi autonomií rodičů vykonávat péči o dítě podle jejich svobodné vůle a kdy jim do jejich způsobu výchovy již zasáhne ruka zákona?

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Rodičovská odpovědnost

Od předchozí právní úpravy zakotvené v zákoně č. [94/1963](#) Sb., Zákon o rodině (dále jen „ZOR“) se podstata a obsah rodičovské odpovědnosti, v ZOR pod názvem „rodičovská zodpovědnost“, nijak nezměnil. Krom sjednocení právní terminologie, kdy je v zákoně č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“) používán jednotný termín „odpovědnost“, a tedy je nadále rodičovská zodpovědnost rodičovskou odpovědností, dostal tento institut pouze doplnění do zákonného textu toho, co bylo již dříve dovozeno odbornou literaturou a judikaturou.[1]

Dle § 858 NOZ zahrnuje rodičovská odpovědnost povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho svéprávnosti.

Jak je vidno, jde o souhrn všech práv a povinností mezi rodiči a dětmi. Tato práva a povinnosti jsou ze své podstaty dlouhodobého charakteru a nelze je vyčerpat jednorázovým jednáním rodiče.[2] Rodičovská odpovědnost by měla být přitom vykonávána způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte (§ 880 odst. 1 NOZ). Jinak budou rodiče pečovat o dítě ve věku pěti let a odlišně o dítě ve dvanácti letech.

Toto vše je zastřešeno ústavněprávní rovinou, a to konkrétně čl. 32 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), který mj. ve svém odst. 4 konstatuje, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, a že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Jakým způsobem bude tato péče vykonávána, je na rodičích samotných. Zákaz neoprávněného zasahování do soukromého a rodinného života jim garantuje čl. 10 odst. 2 LZPS.

Zvláštní ochrana je zakotvena samozřejmě i na poli mezinárodním, a to v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, která opět dětem garantuje právo na péči jejich rodičů.

Ochrana dítěte a dohled nad ním

Vedle péče o dítě, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště a jeho zastupování a spravování jmění, spadá pod rodičovskou odpovědnost i ochrana dítěte. Ta byla nově speciálně vyčleněna z množiny péče o dítě právě proto, aby došlo k jejímu zdůraznění. Jak podrobněji uvádí odborná literatura: „*Ochrana dítěte se týká jak ochrany jeho osoby v pravém smyslu, tak i ochrany jeho zájmů. Stejně tak lze pod pojem ochrany začlenit i povinnost vykonávat nad dítětem dohled přiměřený jeho věku, temperamentu, schopnostem a rozumové vyspělosti.*“.[3] Tento zmiňovaný dohled mohou rodiče předat i jiné osobě, například prarodičům, jiným příbuzným, školskému zařízení apod.

Případné zanedbání dohledu může mít poté vliv na následné posuzování náhrady škody. § 2921 NOZ totiž uvádí, že společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. V takovém případě poté škodu společně se škůdcem nahradí podle své účasti na způsobené škodě i dohledem povinná osoba. To znamená, že pokud se dítěti něco stane, bude se vždy posuzovat, zda ten, kdo o dítě v tu chvíli pečoval (tzv. dozorčí osoba), nezanedbal nějakým způsobem svou zákonnou povinnost. Navíc je v § 2911 NOZ zakotvena domněnka, podle které způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.

Dozorčí osoba se samozřejmě může zprostit své zákonné povinnosti tím, když prokáže, že náležitý dozor nezanedbala (§ 2912 odst. 1 NOZ). Neboli v případě rodičovské odpovědnosti rodič prokáže, že o dítě pečoval/nad dítětem dohlížel tak, jak se s ohledem na věk dítěte, jeho charakterové vlastnosti a povahu okolností jeví normálním. Uvedené bylo judikováno např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu, který konstatoval, že náležitým dohledem „*není možné rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností osobami dohledem povinnými vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně („na každém kroku“), neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládána možnost zproštění se odpovědnosti těchto osob prakticky vyloučena. Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné nezanedbaly náležitý dohled, je nutné vzít zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu, jako např. věk, povahové vlastnosti a celkově chování nezletilého dítěte.*“.[4]

Co na to Ústavní soud

Ústavní soud se v nedávné době zabýval podobnou problematikou, a to právě otázkou rodičovské odpovědnosti v souvislosti se zanedbáním náležitého dohledu jednoho z rodičů nad jeho dvěma nezletilými dětmi. [5]

V posuzované věci Ústavní soud zrušil část rozhodnutí obecných soudů, podle kterých otec dvou dětí (pět a osm let) zanedbal svou zákonnou povinnost náležitého dohledu nad nimi tím, že je na přechodu pro chodce nedržel za ruce, ale nechal je přejít přes silnici samostatně.

Podle Ústavního soudu tato rozhodnutí porušila základní právo otce na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a na spravedlivý proces, neboť obecné soudy dostatečně neodůvodnily svůj závěr, podle něhož za nehodu dětí na přechodu (děti byly na přechodu srazeny jedoucím automobilem) může částečně i otec dětí, který podle jejich mínění zanedbal svou povinnost náležitého dohledu nad dětmi, když je v inkriminovaný okamžik nevedl za ruku či neprovedl jiná srovnatelná opatření.

Ústavní soud se k uvedenému vyjádřil tak, že je „*nutno nalézt správnou rovnováhu mezi intenzitou dohledu a svobodou dětí*“. Dále uvedl, že „*nelze při určování zákonem požadované míry náležitého dohledu přijmout hraniční pozici, ve které se odpovědnost osoby vykonávající dohled nad dítětem, a to zejména v kontextu újmy vzniklé samotnému dítěti, stává prakticky absolutní*“. Podle Ústavního

soudu by totiž takto intenzivní dohled vedl ke ztrátě svobody dětí a měl za následek rovněž jejich ztrátu radosti ze života. Rovněž zdůraznil, že „*součástí rodičovské odpovědnosti, je zajistit řádný a všestranný vývoj dítěte, jak tělesný, tak citový, rozumový a mravní, a tím mimo jiné zajistit, aby po dosažení svéprávnosti bylo dítě již samo schopno rozhodovat o svém životě a nést následky svého jednání. Učit děti samostatnosti a odpovědnosti je tak povinností, ale i právem rodičů. Tím, že rodiče děti vychovávají k samostatnosti, tak je nejlépe chrání před nebezpečím. Absolutní odpovědností rodičů za činy svých dětí by byl zcela popřen tento důležitý aspekt výchovy dětí.*“.

Konečně Ústavní soud zdůraznil, že děti jednaly plně v souladu se zákonem (§ 5 odst. 2 písm. f) zákona č. [361/2000](#) Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o silničním provozu), v platném znění) a v dané situaci se chovaly způsobem, jak by se chovala každá průměrná svéprávná osoba. Rodiče tedy své výchovné povinnosti dostáli, neboť své děti naučili přecházet přes silnici v souladu s právními předpisy.

Závěrem

Jak z výše uvedeného vyplývá, Ústavní soud zdůrazňuje autonomii výkonu rodičovské odpovědnosti a svobodu dítěte.

Dohled nad dítětem dle Ústavního soudu nemůže být absolutní. Rodiče mají v rámci své rodičovské odpovědnosti právo zvolit si, jak budou své dítě vychovávat a jakou míru samostatnosti svým dětem povolí.

Právě v určité míře autonomie poskytnuté dětem spatřuje Ústavní soud správnou cestu, jak naučit děti samostatnosti a lépe je připravit na odpovědný život po dosažení jejich svéprávnosti. To vše samozřejmě s ohledem na věk, charakter a povahové vlastnosti dítěte.

Pokud rodiče naučí své děti chování v souladu s právními předpisy a děti je budou dodržovat, a přesto utrpí na zmíněné pozemní komunikaci újmu, nelze pak hovořit o tom, že by taková újma spadala do ochranného účelu rodičovské odpovědnosti, a tudíž nebude ani naplněna jedna z podmínek vzniku odpovědnosti za újmu.

Mgr. Adéla Vojáčková,
advokátní koncipientka

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

[1] Blíže viz ŠMÍD, O., HRUŠÁKOVÁ, M. In HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. (ed). Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815 a násl.

[2] Blíže viz tamtéž, s. 817 a násl.

[3] Blíže viz tamtéž, s. 818 a násl.

[4] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 12. 1968, sp. zn. 3 Cz 57/68.

[5] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I ÚS 1587/15.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě – zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)